म सर्व्वयातना भोगी अन्ते कुम्भिरतां व्रजेत्॥"
इति च तत्रैव ८ पटलः ॥*॥
अस्य निर्म्माल्यभोजनदोषकारणं यथा,—
देव्युवाच।
"दुर्लभं तव निर्माल्यं ब्रह्मादीनां कृपानिधे।
तत्कथं परमेशान निर्माल्यं तव दूषितम्॥
ईश्वर उवाच।
मध्यस्थानस्थितं यत्तु तन्मुखं परमेश्वरि।
श्यामलं तत्तु ईशानं सदा ऊर्द्ध्वं शुचिस्मिते॥
कालाग्निरूपिणं तत्तु सर्व्वशक्तिमयं सदा।
तेजोमयं महेशानि सुखमूर्द्ध्वं वरानने॥
क्षीरोदमथने देवि उत्थितं गरलं महत्।
ततः करतलीकृत्य तद्विषं परमेश्वरि॥
निपीतं तद्विषं सूक्ष्मं तीक्ष्णं ब्रह्माण्डनाशनम्।
तद्विषं कण्ठदेशे तु स्थितं हि सर्व्वदा मम॥
ततःप्रभृति देवेशि मुखं ज्वालायते सदा।
पत्रं वा यदि वा पुष्पं फलं वा वरवर्णिनि॥
अन्यं हि परमेशानि उपचारं मनोहरम्।
या दद्यात् परमेशानि मन्मुखोपरि पार्व्वति॥
अग्राह्यं तत्तु निर्म्माल्यं साक्षाद्ब्रह्ममयं यतः
एतत्तु परमेशानि निर्म्माल्यं यस्तु धारयेत्॥
स भ्रष्टो जायते देवि निष्कृतिर्नास्ति तत्र वै।
अग्राह्यं मम निर्म्माल्यं अतएव वरानने॥
यद्दत्तं सम्मुखे देवि पुष्पं वा पत्रमुत्तमम्।
तन्निर्म्माल्यं महेशानि गृह्णीयात् शिरसा सदा
प्रथमं विष्णवे दत्त्वा विष्णुमन्त्रेण पार्व्वति।
निर्म्माल्यं मम देवेशि विष्णोर्ग्राह्यं वरानने॥
देवासुरमनुष्याश्च गन्धर्व्वा किन्नरादयः।
ते सर्व्वे परमेशानि वराकाः क्षुद्रबुद्धयः।
निर्म्माल्येषु च देवेशि अधिकारो कथं भवेत्॥"
इति च तत्रैव १३।१४ पटलौ ॥*॥
"चतुर्द्दश्यां महेशानि शुक्लायां वरवर्णिनि।
कृष्णायां वा महेशानि अमावास्यां विशेषतः।
निर्माय च चतुर्द्दश्यां लिङ्गं भक्त्या च पूजयेत्।
एकहस्ते महेशानि निर्माय पार्थिवं शिवम्।
दक्षिणे वामहस्ते वा निर्माय ये च पार्थिवम्।
तत्फलं परमेशानि लक्षलिङ्गसमं भवेत्॥"
इति लिङ्गार्च्चनतत्त्वम् ॥*॥
बाणलिङ्गलक्षणादिकं बाणलिङ्गशब्दे द्रष्टव्यम्॥
अथ रौद्रलिङ्गलक्षणम्। वीरमित्रोदयधृतम्।
"नदी समुद्भवं रौद्रमन्योन्यस्य विवर्त्तात्।
नदीवेगात् समं स्निग्धं संजातं रौद्रमुच्यते॥"
समुच्चयेऽपि।
"सरित्प्रवाहसंस्थानं बाणलिङ्गसमाकृति।
तदन्यदपि बोद्धव्यं रौद्रलिङ्गं सुखावहम्॥
नदीसारनर्म्मदायां बाणलिङ्गसमाकृति।
तदन्यदपि बोद्धव्यं लिङ्गं रौद्रं भविष्यति॥
रौद्रलिङ्गं तथाख्यातं बाणलिङ्गसमाकृति।
श्वेतरक्तं तथा पित्तं कृष्णं विप्रादिपूजितम्॥
स्वभावात् कृष्णवर्णं वा सर्व्वजातिषु सिद्धिदम्।
नर्म्मदासम्भवं रौद्रं बाणलिङ्गवदीरितम्॥"
इति रौद्रलिङ्गलक्षणम्॥

शिवनाभिलक्षणं तच्छब्दे द्रष्टव्यम् ॥*॥ अथ
दैवलिङ्गलक्षणम्। दैवलिङ्गमधिकृत्य सिद्धान्त-
शेखरे।
"करसंपुटसंस्पर्शं शूलटङ्केन्दुभूषितम्।
रेखाकोटरसंयुक्तं निम्नोन्नतसमन्वितम्।
दीर्घाकारञ्च यल्लिङ्गं ब्रह्मभागादिवर्ज्जितम्॥"
अथ गोललिङ्गलक्षणम्।
"लिङ्गं गोलमिति प्रोक्तं गोलकं प्रोच्यतेऽधुना।
कुष्माण्डस्य फलाकारं नागरङ्गफलोपमम्।
काकडिम्बफलाकारं गोललिङ्गमितीरितम्॥"
इति गोललिङ्गलक्षणम् ॥*॥
अथार्षलिङ्गलक्षणम्। तत्रैव।
"नानाकोलफलाकारं ब्रह्मसूत्रविवर्त्तनम्।
मूले स्थूलञ्च यल्लिङ्गं कपित्थफलसन्निभम्॥
नालस्य वा फलाकारं मध्ये स्थूलञ्च यद्भवेत्।
मध्ये स्थूलं वरं लिङ्गमृषिबाणमुदीरितम्॥"
इत्यर्षलिङ्गलक्षणम् ॥*॥
लिङ्गं हि द्विविधमकृत्रिमं कृत्रिमञ्च। अकृ-
त्रिमं स्वयम्भूतं स्वयम्भु बाणलिङ्गादि। कृत्रिमं
निर्म्मितं धातुलिङ्गादि। सिद्धान्तशेखरे।
"तल्लिङ्गं द्विविधं ज्ञेयमचलञ्च चलं तथा।
प्रत्येकं त्रिविधं ज्ञेयं लिङ्गं तदुभयात्मकम्॥
प्रासादे स्थापितं लिङ्गमचलं तच्छिलादिजम्।
स्थापितं अचलं गेहे स्थिरं लिङ्गमयोजितं॥
पञ्चधा तत् स्थितं लिङ्गं स्वयम्भु दैवपालकम्।
आर्षञ्च मानसं लिङ्गं तेषां लक्षणमुच्यते॥
सिद्धान्तशेखरे।
"नानाच्छिद्रसमंयुक्तं नानावर्णसमन्वितम्।
अष्टमूलं यल्लिङ्गं कर्कशं भुवि दृश्यते॥
तत् लिङ्गन्तु स्वयम्भूतमपरं लक्षणाच्युतम्।
स्वयम्भु लिङ्गमित्युक्तं तच्च नानाविधं मतम्॥
शङ्खाभमस्तकं लिङ्गं वैष्णवं तदुदाहृतम्।
पद्माभमस्तकं ब्राह्मं कृत्वाभं शाक्रमुच्यते॥
शिरोयुग्मं तथाग्नेयं त्रिपदं याम्यमीरितम्।
खड्गाभं नैर्ऋतं लिङ्गं वारुणं कलसाकृति॥
वायव्यं ध्वजवल्लिङ्गं कौवेरन्तु गदान्वितम्।
ईशानस्य त्रिशूलाभं लोकपालादिनिःसृतम्।
स्वयम्भु लिङ्गमाख्यातं सर्व्वशास्त्रविशारदैः॥"
इति स्वयम्भुलिङ्गलक्षणम् ॥*॥
मत्स्यसूक्ते।
"दृष्टा लिङ्गं महेशस्य स्वयम्भूतस्य पार्व्वति।
सर्व्वपापविनिर्मुक्तः परे ब्रह्मणि लीयते॥"*॥
एतेषां पूजाफलन्तु तत्रैव।
"विशेषाच्छैलजं मुक्त्यै भुक्तये चानुषङ्गतः।
पार्थिवं भुक्तये शस्तं मुक्तये चानुषङ्गतः॥
एवं वै दारुजं ज्ञेयं चित्रलिङ्गं तथा पुनः।
स्थिरलक्ष्मीप्रदं ज्ञेयं हैमं राज्यप्रदञ्च तत्।
पुत्रवृद्धिकरं ताम्रं राङ्गमायुःप्रवर्द्धनम्॥"
पद्मपुराणम्।
"पारदञ्च महाभूत्यै सौभाग्याय च मौक्ति-
कम्।
चन्द्रकान्तं मृत्युजित् स्याद्घाटकं सर्व्वकामदम्॥"

वीरमित्रोदयधृतकल्पोत्तरेऽपि।
"सर्व्वा फलप्रदा भूमिर्मणयस्तद्वदेव हि।
अनन्ताद्याः स्मृता ह्यष्टौ मणयो विद्युदुज्ज्वलाः॥
रात्रौ प्रकाशकाः सर्व्वे विषाद्याघातकारिणः।
नानावर्णास्तु विज्ञेया रसैर्गन्धैश्च रूपतः॥
वज्राद्याः स्फाटिकाद्याश्च गुडाद्यादिविनि-
र्म्मितम्।
सर्व्वकामप्रदं पुंसां लिङ्गं तात्कालिकं मतम्॥"
लक्षणसमुच्चये।
"गान्धं सौभाग्यदं लिङ्गं पौष्पं मुक्तिप्रदाय-
कम्।"
तथा।
"नानागुणोद्भवं लिङ्गं नानाकामप्रदायकम्।
सैकतं गुणदं लिङ्गं सौभाग्याय च लावणम्॥
उद्घाटने तु पाशाप्तं मौलं शत्रुक्षयावहम्।
तात्कालिकं दरिद्रश्च कृत्वा भक्त्या समर्च्चयेत्॥
तथा।
"कस्तुरिकया द्वौ भागौ चत्वारश्चन्दनस्य च।
कुङ्कुमस्य त्रयश्चैव शशिना च चतुःसमम्॥
एतद्गन्धलिङ्गन्तु कृत्वा संपूज्य भक्तितः।
शिवसायुज्यमाप्नोति बन्धुभिः सहितो नरः॥
कार्य्यं पुष्पमयं लिङ्गं हयगन्धसमन्वितम्।
नवखण्डां धरां भुक्त्वा गणेशोऽधिपतिर्भवेत्॥
रजोभिर्निर्म्मितं लिङ्गं यः पूजयति भक्तितः।
विद्याधरपदं प्राप्य पश्चात् शिवसमो भवेत्॥
श्रीकामो गोशकृल्लिङ्गं कृत्वा भक्त्या प्रपूजयेत्
स्वच्छेन कापिलेनैव गोमयेन प्रकल्पयेत्॥
कार्य्यं यष्टिक्रमं लिङ्गं यवगोधूमशालिजम्।
श्रीकामः पुष्टिकामश्च पुत्रकामस्तदर्च्चयेत्॥
सिताखण्डमयं लिङ्गं कार्य्यमारोग्यवर्द्धनम्।
वश्ये लवणजं लिङ्गं तालत्रिकटुकान्वितम्॥
गव्यघृतमयं लिङ्गं संपूज्य बुद्धिवर्द्धनम्।
लवणेन च सौभाग्यं पार्थिवं सर्व्वकामदम्॥
कामदं तिलपिष्टोत्थं तुषोत्थं मारणे स्मृतम्।
भस्मोत्थं सर्व्वफलदं गुडोत्थं प्रीतिवर्द्धनम्॥
गन्धोत्थं गुणद भूरि शर्करोत्थं सुखप्रदम्।
वंशाङ्कुरोत्थं वंशकरं गोमयं सर्व्वरोगदम्॥
केशास्थिसम्भवं लिङ्गं सर्व्वशत्रुविनाशनम्।
क्षोभणे मारणे पिष्टसम्भवं लिङ्गमुत्तमम्॥
दारिद्र्यदं हुमोद्भूतं पिष्टं सारस्वतप्रदम्।
दधिदुग्धोद्भवं लिङ्गं कीर्त्तिलक्ष्मीसुखप्रदम्।
धान्यदं धान्यजं लिङ्गं फलोत्थं फलदं भवेत्॥
पुष्पोत्थं दिव्यभोगायुर्मुक्त्यै धात्रीफलोद्भवम्।
नवनीतोद्भवं लिङ्गं कीर्त्तिसौभाग्यवर्द्धनम्॥
दूर्वाकाण्डसमुद्भूतमपमृत्युविनाशनम्।
कर्पूरसम्भवं लिङ्गं चला वै भुक्तिमुक्तिदा।
अयस्कान्तं चतुर्द्धा तु ज्ञेयं सामान्यसिद्धिषु॥"
इति गरुड़पुराणम्॥
"सर्व्वं मणिभवं श्रेष्ठं तच्च वज्रमरिच्छिदि।
यमलिङ्गं महाभूत्यै सौभाग्याय च मौक्तिकम्।
पुष्टिमूलं महानीलं ज्योतिस्तोरसमुद्भवम्।
स्फटिकं कुलसम्भूत्यै तैजसं सूर्य्यकान्तजम्॥